ÚVODNÍ SLOVO PŘEDSEDY PŘEDSTAVENSTVA DRUŽSTEVNÍ ASOCIACE ČR, ING. MARTINA PÝCHY

„Cíl družstva není finanční zisk ale posílení pocitu bezpečí a životního standardu členů." řekl L. FEIERABEND

Rok 2017 byl ve znamení výročí 170 let založení prvního družstva. Při této příležitosti se Družstevní Asociace České republiky (DA ČR) snažila připomenout veřejnosti důležitost družstevnictví.

Každý z členských svazů DA ČR zpracoval své historické milníky a byly vyrobeny propagační materiály týkající se tohoto výročí, kde je uvedeno logo, vytvořené právě k této události. Spustili jsme webovou stránku www.170let.cz a výročí je také prezentováno na sociálních sítích, velmi populárním médiem poslední doby.

Družstva na území našeho státu uplynulých 170ti let zažila období úspěšného rozvoje, ale musela překonat také mnoho překážek a projít řadou razantních změn, zvratů i téměř likvidační snah, ačkoliv družstevnictví tvořilo od počátku společensko-ekonomickou formu založenou na principech spolupráce, svépomoci a sociální solidarity.

Družstevní myšlenka byla založená na demokratických principech vzájemné spolupráce, pomoci a solidarity, na možnostech osobního podílu, spoluvytváření hodnot a na spolurozhodování o zásadních aktivitách družstva. Začala se rychle šířit a zasahovat do všech oblastí společného podnikání. Družstva začali zakládat jak řemeslníci a živnostníci ve městech tak také zemědělci - sedláci a statkáři na venkově. Kontinuálně nejdéle fungujícím zemědělským družstvem u nás je JZD Staré Hamry v Beskydech, které vzniklo v roce 1911, stále funguje a které je i v současné době atraktivní pro mladé lidi. Právě zemědělská družstva byla po roce 1948 násilně kolektivizována Komunistickou stranou Československa. Vznikl nový typ zemědělských družstev výrobních, takzvaná Jednotná zemědělská družstva. Rodinné farmy, statky a původní družstva byly vyvlastňovány a spojovány do stranou ovládaných družstevních a státních podniků.

Přes těžké období se spoustou ztrát však družstevnictví v České republice nezaniklo, avšak v souvislosti se svou historií a historií našeho státu má stále pokřivený obraz v očích veřejnosti. Proto se Družstevní asociace snaží stále zvyšovat povědomí veřejnosti o družstvech, představit úspěchy družstevního hnutí, jeho ekonomickou efektivitu a ideály mezinárodní solidarity. Rovněž si klade za cíl posílit a rozšířit spolupráci družstevního hnutí s místními samosprávami a vládami na národní i mezinárodní úrovni.

DA ČR funguje i na mezinárodní scéně, kde je představitelem českého družstevnictví jak v mezinárodních družstevních strukturách (Mezinárodní družstevní svaz), tak i ve strukturách mimodružstevních. Je partnerem mezinárodních vládních (např. OSN, MOP) i nevládních organizací. Velmi silně se angažuje zejména na evropské úrovni. Již po mnoho let usiluje DA ČR o to, aby ve vztahu družstevního sektoru ke státní administrativě došlo k určité institucializaci a aby si političtí představitelé naší země uvědomovali význam a přínos družstevní podniků pro společnost.

Družstevnictví je i v současné době efektivní formou podnikání po celém světě. V této situaci nelze nezmínit, že v Evropský parlament schválil 2. července 2013 Zprávu o přispění družstev k překonání krize, předloženou parlamentním Výborem pro průmysl, výzkum a energetiku. Jde o dokument č. 2012/2321(INI) z 27. 2. 2013, který nejenom že se v úvodu odvolává a poukazuje na skutečnost, že v období krize se družstva ukázala jako odolnější v porovnání s řadou konvenčních podniků. Společným zájmem všech družstevních sektorů je změna ve vnímání této formy podnikání nejenom ze strany české veřejnosti, ale i ze strany představitelů státních i místních administrativ a politické reprezentace.

Družstva na evropském kontinentu hrají významnou roli, v řadě zemí jsou vnímána velmi pozitivně a tomu odpovídají i legislativní podmínky a podpora státní administrativy. Jsou země, např. Francie, které mají pro tento sektor samostatného státního tajemníka. V celé Evropě působí více než 160 000 družstev zastupujících 123 miliony členů a vytvářejí 5,4 miliony pracovních míst. Podle dostupných statistik přispívají průměrně 5% k HDP členských států EU.

AKTUÁLNÍ INFORMACE Z ČINNOSTI ČLENSKÝCH SVAZŮ DA ČR A 170 LET VÝROČÍ DRUŽSTEVNICTVÍ V ČR

ZEMĚDĚLSKÝ SVAZ ČESKÉ REPUBLIKY

Tento rok si připomínáme 170 let založení prvního moderního družstva. Družstevnictví tvořilo od počátku společensko-ekonomickou formu založenou na principech spolupráce, svépomoci, sociální solidarity aj.
V roce 1911 vzniklo Jednotné zemědělské družstvo Staré Hamry, které funguje dodnes. Po druhé světové válce působilo na území republiky 4 534 zemědělských družstev různých typů. Za necelé 3 roky došlo k nárůstu počtu družstev o 63 %. V roce 1948 došlo k reorganizaci zemědělských družstev a k jejich rušení. Vznikl nový typ zemědělských družstev výrobních – Jednotná zemědělská družstva – násilná kolektivizace – vyvlastňování zemědělské výroby a její spojování do stranou ovládaných družstevních a státních podniků.

V 60. letech 20. století získávala JZD více samostatnosti. V roce 1968 vznikl Český svaz družstevních rolníků.
V roce 1989 existovalo v Československé socialistické republice na 1024 zemědělských družstev, které hospodařily na 2 622 464 ha půdy. O rok později byl vydán zákon o zemědělském družstevnictví. V roce 1992 nastala transformace zemědělských družstev na soukromé podnikatelské subjekty na základě transformačního zákona 42/91 Sb. Do transformace se zapojilo 1 187 družstev.
V roce 1993 byl založen Českomoravský svaz zemědělských družstev, který se o 3 roky později přejmenoval na Svaz zemědělských družstev a společností. V roce 2001 byl ustaven Zemědělský svaz jako nástupnická organizace Svazu družstevních rolníků - největší zaměstnavatelskou organizací na českém venkově. V roce 2017 sdružuje Zemědělský svaz ČR 980 členů, z toho 356 zemědělských družstev. Členy jsou taktéž některé odbytová družstva.

Zemědělský svaz ČR se ve své práci zaměřuje na vyjednání adekvátních podnikatelských podmínek pro své členy v rámci agrární politiky ČR i EU. Připravuje se na novou SZP po roce 2020 a prosazuje stanoviska na nejrůznějších úrovních včetně oficiálních připomínkových řízení. Svaz se také mnoho let věnoval mj. základům právního rámce ve věci dispozic se zemědělskými pozemky. Společně s Agrární komorou předložil návrh zákona o některých otázkách spojených s převodem vlastnického práva k zemědělským pozemkům. Institut předkupního práva by měl chránit využívání zemědělské půdy jakožto nenahraditelného přírodního fenoménu, avšak vláda i poslanci tento návrh odmítli. Dlouhodobě prosazuje mimo jiné rozvoj zemědělských odbytových organizací, protože vyšší koncentrace ekonomické síly zemědělských prvovýrobců v jiných článcích agrobyznysu (než je prvovýroba), je moderní a nezastupitelný trend. V neposlední řadě se věnoval podnikatelským aktivitám např. společnému nákupu energií a elektronickým aukcím. Prokázalo se, že takto mohou členové ušetřit významnou část svých nákladů.
Zemědělský svaz ČR dále pokračuje v získávání nových členů, v generační obměně a zapojování mladých kvalifikovaných lidí do práce v zemědělství včetně mladých. Také proto již 12 let funguje **Sdružení mladých manažerů** za účelem společných odborných i volnočasových akcí a zapojení mladých zástupců do činnosti evropských

struktur a to jak v rámci COPA/COGECA, tak i v rámci dalších nevládních organizací. Velkým problémem je získání a udržení vysokoškoláků v zemědělství. Na situaci reaguje svaz prostřednictvím vzdělávací, propagační a osvětové činnosti včetně projektu **„Zemědělství žije!“**.

Rozměr zemědělství ČR se snižuje hlavně z důvodu propadu živočišné výroby. Oproti původním členským zemím EU jsme v živočišné výrobě v přepočtu na hektar zhruba na polovině. Tuzemskou výrobu nám nelikvidují jen dlouhodobě nízké ceny placené zemědělským výrobcům, ale i masivní dovozy. Naprostá většina živočišné výroby u nás je vyprodukována ve velkých podnicích, které jsou přitom v ohrožení, pokud by se v reformě zakotvilo zastropování přímých plateb a degresivita.
Žel, mění se tradiční zemědělská struktura – z krajiny ubývá skot, v rostlinné výrobě převládají obiloviny a řepka (dohromady obilí s řepkou zajišťují zhruba 85 % tržeb zemědělských podniků v ČR). Oproti období před 20-ti lety se méně pěstuje cukrová řepa, brambory, jeteloviny, vojtěška. Kladně proto odnotíme mj. toto opatření Ministerstva zemědělství v aktuální Zelené zprávě: *„Z hlediska ochrany půdy před degradací její kvality podporovat živočišnou výrobu, která strukturou spotřeby pícnin a další rostlinné produkce vyvolává rozmanitost pěstovaných plodin a následně zajišťuje přísun nepostradatelných statkových hnojiv“*.

Studie Evropské komise ukazují, že z hlediska výše příjmů na zaměstnance jsou na tom nejlépe zemědělci o velikosti 150 - 250 ha, kteří se více zaměřují na rostlinnou výrobu, která je ziskovější, jednodušší a potřebuje méně pracovních sil. Za stávajícího modelu plošného rozdělování dotací bez zásadního ohledu na živočišnou výrobu se tak přestává vyplácet. Svaz dlouhodobě apeluje na systémová opatření pro živočišnou výrobu. V loňském roce se podařilo prosadit některé národní dotační tituly, ČR dlouhodobě využívá maximální výši (13% národní obálky) couplovaných podpor pro citlivé komodity, vč. podpory pěstování víceletých pícnin. To ale nestačí. Do budoucna prosazujeme navýšení této obálky na couplované platby až na 30% a také usilujeme o řešení nerovného postavení zemědělců v rámci výrobní vertikály vč. dumpingových dovozů. A také zprůhlednění a regulaci národních/regionální podpor, které dosud nejsou EK regulovány. Bez těchto opatření nebude možné docílit záměru v dlouhodobé strategii MZe, tj. navýšit stavy zvířat a plochy citlivých komodit.
O mnoha vážných problémech českého zemědělství jsme diskutovali na jaře na konferenci **Zemědělství 2017** s vysoce postavenými představiteli tohoto sektoru, ale také s odborníky přímo ze zemědělské praxe. Konferenci organizoval Zemědělský svaz ČR ve spolupráci s Konfederací zaměstnavatelských a podnikatelských svazů a Odborovým svazem pracovníků zemědělství a výživy. Na konferenci vystoupil i ministr zemědělství Marian Jurečka. Aby se českému zemědělství začalo dařit lépe, je nutné se umět domluvit. To byla myšlenka, na které se shodli všichni debatující. Na podzim proběhla druhá konference o odbytových organizacích se zahraniční účastí, kde vystoupili zástupci z Litvy, Španělska, Itálie a Francie. Vystoupil též ministr Jurečka.

Přáním Zemědělského svazu ČR do budoucna je, aby uhájil podnikatelské pozice ČR, aby do zemědělství přišlo pracovat více mladých kvalifikovaných pracovníků a aby společně přispěl k rozvoji zemědělství, vstupu zemědělských podniků mj. do zpracovatelských a odbytových článků potravinové vertikály, k obhájení národních zájmů i k trvalé udržitelnosti zemědělství v České republice.

SVAZ ČESKÝCH A MORAVSKÝCH BYTOVÝCH DRUŽSTEV

První bytová sdružení vznikala v českých zemích v 80. letech 19. století. Jejich účelem byla péče o zabezpečení levného bydlení pro dělníky a zaměstnance. Hlavní překážkou většího rozvoje bytových družstev byly obtíže při opatřování úvěru. Teprve zákony o daňových výhodách pomohly na sklonku 19. století četnějšímu zakládání stavebních a bytových družstev.

Po vzniku samostatného Československa v průběhu let 1918 – 1938, i když bytová družstva neměla rozhodující podíl na celkovém počtu postavených bytů, byla jejich činnost přínosem při výstavbě a zkvalitňování bydlení pro slabší sociální vrstvy. I přes tuto skutečnost se v rámci bytových družstev realizovali i reprezentativní projekty, např. luxusní dvojvila bratrů Karla a Josefa Čapkových

Úspěšný rozvoj v období 1. republiky byl násilně přerušen německou okupací a následně pak komunistický puč v únoru 1948 předznamenal konec demokratického vývoje v Československu. Po skončení 2. světové války v roce 1945 navázala bytová družstva na předválečné tradice a stala se největší stavebníkem bytů. V roce 1949 bylo v Československu 900 bytových družstev, avšak v roce 1954 byla veškerá družstevní bytová výstavba zastavena.

K zásadnímu obratu dochází v r. 1959, kdy z rozhodnutí komunistické vlády je vytvořen nový typ družstva – stavební bytové družstvo. Nové ekonomické podmínky družstevní bytové výstavbě byly pro občany výhodné a nezanedbatelný byl i finanční příspěvek státu. V roce 1969 vznikl samostatný Český svaz bytových družstev.

V letech 1969 – 1989 je bytová výstavba v popředí zájmu státu a bytová družstva tak pokračují ve svém kvantitativním rozmachu. Družstva v této době rozvíjí vedle bytové výstavby a péče o svůj bytový fond i další hospodářské činnosti. Tento rozvoj je však utlumován a plánovaným hospodářstvím a centralizací řízení.

Socialistické centrální řízení bytové výstavby je charakterizováno dvěma fenomény. Za prvé jsou to plánovací standardy a ukazatelé, které limitují plochy bytů, standardy vybavení bytů a domů a jejich okolí. Za druhé je zprůmyslnění stavebnictví provázené vznikem panelové technologie. Realizace nových bytů panelovou technologií byla ze strany centrálních orgánů jednoznačně preferována. Orientace na kvantitu výstavy byla příčinou nízké kvality panelových bytových domů. S touto nedobrou skutečností se bytová družstva vyrovnávají dodnes. V letech 1958 – 1990 se panelovou technologií, převážně na nových sídlištích v okrajových částech měst, ale bohužel jsme se setkali i s tím, že panelové domy se postavily i v historických centrech, realizovalo v Čechách a na Moravě 1 199 tis. panelových bytů. Z tohoto počtu bylo asi 700 000 bytů ve vlastnictví bytových družstev.

Vývoj po r. 1989, transformace družstev

Po roce 1989 došlo ke komplexní transformaci celé společnosti, tedy i družstev. Lze konstatovat, že transformace bytových družstev byla rázně zahájena, ale zákonodárci neměli šťastnou ruku, ať jsou důvody, proč k této situaci došlo jakékoli, následky jsou viditelné a nedořešené do dnešních dnů.

Faktem zůstává, že povinností stanovenou zákonem o vlastnictví bytů družstvům převádět svůj majetek (tzv. přímus) šlo o zásah do vlastnického práva soukromé právnické osoby již transformované podle zákona č. 42/1992 Sb. a zřejmě nepochybně o porušení ústavní Listiny základních práv a svobod.

I když okruh osob, na které má být vlastnictví družstva bezplatně převedeno, je omezeno na jeho členy, jde o vyvlastnění právnické osoby s přímými majetkovými dopady na ostatní členy, kteří nemají žádné právní prostředky, aby mohli alespoň v rámci družstevní demokracie oponovat nárokům vznášeným jinými členy družstva. Za dobu trvání družstev nedošlo nikdy k takovému zásahu do jejich vlastnictví žádným režimem.

Současné právní a faktické postavení ve státě

Po zvážení všech kladných a záporných vlivů na vývoj bytových družstev v ČR po roce 1989 nelze nemluvit o určitém diskriminačním období s dozvuky až do dnešních dnů. Nová legislativa po roce 1990 přinesla zejména nové možnosti jeho členům – převody bytů do vlastnictví, avšak též hlavní předmět činnosti, který spočíval ve výstavbě družstevních bytů, lze říci, se úplně vytratil. Je skutečností, že privatizací obecního bytového fondu vznikají tisíce nových družstev, které však v převážném míre jsou předurčeny k zániku v důsledku převodů bytů do vlastnictví jejích členů po úhradě kupní ceny privatizovaného domu a ne k svobodnému rozvoji.

Už několik let se mluví o tom, že družstva se znovu stanou centry rozsáhlé výstavby nájemných bytů pro občany se středními příjmy. Je však skutečností, že ze strany státu takové podmínky nebyly vytvořeny, a že bytová družstva až na pár čestných výjimek v Praze a Brně již bytové domy nestaví.

HLAVNÍ PROBLÉMY V OBLASTI BYDLENÍ

V České republice je více než 60.000 společenství vlastníků jednotek (SVJ), která spravují na 1,5 miliónů bytů, ve kterých žije cca 4,5

Vývoj počtu BD

	1908	1910	1912	1922
Počet bytových družstev	99	127	355	1236

Alarmující jsou nejen uvedená čísla, ale především vzrůstající trendy všech souvisejících jevů, tj.: počty dlužníků, celková výše dlužné částky, podíl nevymožených pohledávek.

ČR - Přehled o exekucích za rok 2016					
Počet obyvatel nad 15 let	Počet obyvatel v exekuci	Podíl obyvatel v exekuci	Počet exekucí	Exekučně vymáhaná jistina	Průměrná jistina na exekuci
8 930 127	832 862	průměr 9,33 %	4 692 881	355 305 066 189 Kč	75 712 Kč

Zdroj: http://mapaexekucí.cz

miliónu obyvatel. Výkon správy těchto SVJ je stále složitější. Na vině je především nekvalitní legislativa upravující vztahy bytového spoluvlastnictví a obecně nízká vymahatelnost práva v České republice. V řadě lokalit po celé České republice se situace stává velmi vážnou a pro mnohá SVJ je již kritická. Přestože na tento stav zástupci družstev a SVJ poukazují již dlouhodobě, není jim, až na plané sliby, věnována takřka žádná pozornost. Řada SVJ se tak potácí na pokraji faktického krachu.

24. valná hromada SČMBD v červnu 2017 projednala aktuální situaci v oblasti bydlení. Výše uvedená nízká úroveň vymahatelnosti práva v České republice je největším nedostatkem, který družstvům a dalším správcům bytového fondu ztěžuje činnost. Od tohoto základního faktu jsou pak odvozena následující největší rizika, se kterými se družstva musí a v příštím období budou muset i nadále potýkat.

Významným ekonomickým rizikem je postavení BD a SVJ v procesu vymáhání pohledávek spojených s užíváním bytů. Členská BD a SVJ v současné době evidují pohledávky po splatnosti za svými členy v řádech stovek milionů Kč. Závažnějším faktem než samotná výše pohledávek je skutečnost, že cca. 25 % z těchto pohledávek je klasifikováno jako nedobytné pohledávky. Aktuální stav dotčené legislativy, NOZ, exekuční řád či insolvenční zákon, nejen že existenčně ohrožuje dotčená družstva a společenství, ale především přímo ohrožuje jejich jednotlivé řádně platící členy, kteří jsou v důsledku špatné legislativy nuceni platit dluhy za své sousedy. Nejsou-li pohledávky z bydlení vymoženy, nesou je ostatní řádně platící obyvatelé domu. V opačném případě by mohlo dojít (a v některých případech již dochází) k přerušení dodávek tepla, k zastavení úklidu, nutných oprav a údržby domu a v konečném důsledku k bankrotu domů. Dochází ke snížení komfortu bydlení, ke zvýšení nákladů na bydlení řádně platících, tyto domy pak již nemají prostředky např. na splácení úvěrů na modernizaci a opravy domů atd. Bytová družstva v posledních letech evidují nárůst počtu dlužníků i celkových dlužných částek. Dokladem závažnosti tohoto problému jsou také údaje popisující počty exekucí v ČR v loňskem roce (viz. tabulka).

Nízká úroveň vymahatelnosti pohledávek ze strany družstev a společenství vlastníků je dána následujícími skutečnostmi:

- BD ani SVJ v ČR (na rozdíl od úprav v jiných zemí) nemají přednostní právo při uspokojování pohledávek v exekučním ani insolvenčním řízení, zástavní právo k dluhům na bytech bylo zrušeno občanským zákoníkem. Problémy nastávají zejména v případech, kdy má dlužník více věřitelů. Tato situace nastává často, neboť kdo neplatí již ani na bydlení, mívá obvykle více závazků i na jiných místech.
- V exekučním a insolvenčním řízení mají při rozvrhu před BD a SVJ přednost jiní věřitelé (zejména věřitelé zástavní, ale i věřitelé, kteří své pohledávky vysoudí dříve); hypoteční banky mohou do exekučního řízení přihlásit dokonce pohledávky nezažalované (!). Na BD a SVJ ve vymáhacím řízení většinou nezbývá nic.
- Postavení SVJ a BD a jejich členů je přitom oproti ostatním věřitelům z následujících důvodů výjimečné, a proto je těmto společenstvím poskytována v jiných zemích ochrana. Důvody výjimečnosti jsou tyto:
  - nedobrovolný vztah: BD ani SVJ nemají možnost ovlivnit, kdo se stane jejich členem. Převody bytů i družstevních podílů jsou dnes neomezitelné. BD a SVJ si tak na rozdíl od ostatních věřitelů „svého" dlužníka nevybírají;
  - nemožnost zabránit vzniku pohledávky: BD ani SVJ nemají možnost ovlivnit, zda jim pohledávka vznikne nebo nikoli.;
  - nemožnost zřídit si lepší postavení – zajištění: Ostatní věřitelé si při navázání smluvního vztahu s dlužníkem mohou své pohledávky zajistit (zástavním právem, ručením třetí osoby, smluvní pokutou, sankcí z prodlení apod.). BD ani SVJ tuto možnost nemají;
  - pohledávky jsou nákladové, neziskové – vznikají ze zákona za účelem správy společných částí domu, nikoli za účelem podnikání a vytváření zisku. Ostatní věřitelé mají ve svých pohledávkách zahrnut odpovídající zisk;
  - pohledávky vznikají i v průběhu vymáhacího/exekučního/insolvenčního řízení – neboť dlužník v bytě obvykle i v průběhu exekučního nebo insolvenčního řízení nadále bydlí a neplatí. Vymáhací řízení ode dne podání žaloby až do nuceného zpeněžení bytu trvá v ČR obvykle několik let;

Mapa exekucí

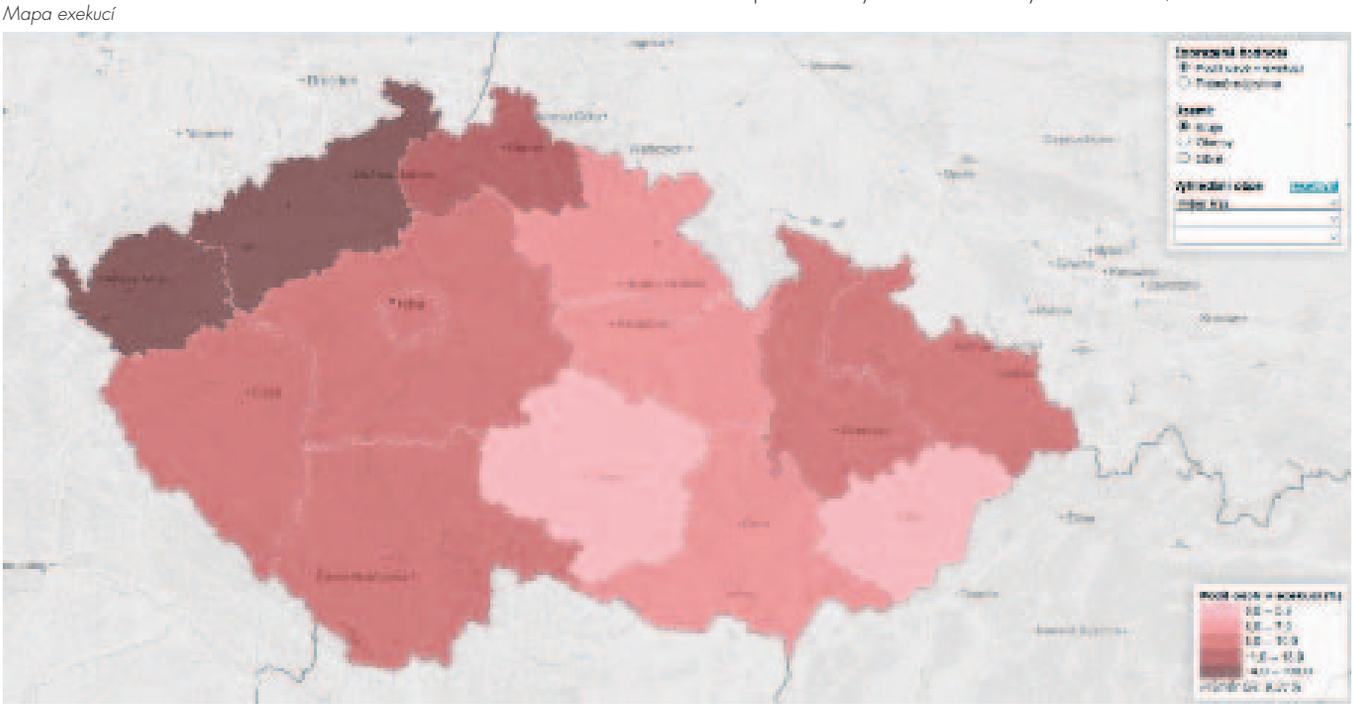

- Exekuční řízení trvá neúměrně dlouho, exekutor často blokuje prodej bytu po několik měsíců až let (po tuto dobu narůstají pohledávky BD a SVJ), nejsou stanoveny lhůty, v nichž musí exekutor konat.
- V dědickém řízení se dědicové vzdávají předluženého dědictví. Notáři následně zpeněžují byty a družstevní podíly v bytových družstvech při likvidaci dědictví. Náklady na správu takových bytů (a družstevních podílů) po smrti zůstavitele, který byl předlužen, však není nabyvatel bytu/družstevního podílu povinen uhradit. BD a SVJ tak v dědických řízeních vznikají dluhy za období několika měsíců i let, než vznikne povinnost hradit nově vznikající náklady nabyvateli.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti svaz dlouhodobě předkládá dotčeným orgánům návrhy na přijetí opatření, která by danou situaci mohla zlepšit. Patří mezi ně:

- Novela OSŘ, insolvenčního zákona, exekučního řádu a zákona o veřejných dražbách, která zajistí úhradu pohledávek BD a SVJ při nucených prodejích družstevních podílů a jednotek (přednostní právo) v plné výši. Pohledávky vznikající z užívání bytů v průběhu těchto řízení hradit vždy jako pohledávky za podstatou, což je vhodné do uvedených předpisů výslovně zakotvit.
- Novela insolvenčního zákona, která neumožní oddlužení u těch dlužníků, kteří mají nedoplatky za užívání bytů, a tedy v podstatě bydlí na účet svých sousedů. U takových osob nelze hovořit o tom, že v oddlužení sledují poctivý záměr. Stejně tak by mělo být insolvenčním zákonem zakotveno, že pokud osoba v oddlužení přestane platit náklady na bydlení, měla by jí být výhoda oddlužení okamžitě odejmuta, k čemuž dnes ani na podnět BD a SVJ nedochází.
- Novela exekučního řádu, která by zavedla pravidla pro maximální délku jednotlivých úkonů v exekučním řízení.
- Novela zákona o zvláštních řízeních soudních, která zakotví přednostní právo pro uspokojení pohledávek BD a SVJ při prodeji bytu/družstevního podílu v rámci likvidace dědictví.

První vlaštovkou a částečným řešením, na němž se svaz podílel, je novela občanského soudního řádu, exekučního a insolvenčního zákona, která byla navržena skupinou senátorů a byla dne 12. 7. 2017 schválena Poslaneckou sněmovnou. Týká se však jen domů rozdělených na jednotky (tedy ne čistých družstevních domů) a uspokojení dluhů je omezeno jen do výše 10 % výtěžku prodeje jednotky. Takové omezení poškozuje sociálně slabší oblasti, neboť v nich k uspokojení pohledávek vzhledem k cenám bytů (50 – 300 tis. Kč) nedojde – pohledávky zpravidla převyšují 10 % ceny výtěžku. K uspokojení pohledávek bude docházet spíše ve větších (a obecně „bohatších") lokalitách, kde ceny bytů dosahují 1 mil. Kč a více. Takové omezení se i z tohoto pohledu jeví jako nespravedlivé. Pohledávky z užívání bytů by měly být z popsaných důvodů uspokojovány v plné výši 100 %.

Dalším neméně důležitým bodem s celospolečenským přesahem je otázka řešení podmínek soužití s nepřizpůsobivými skupinami obyvatel, a to zejména v rámci panelových sídlišť v některých lokalitách. Valná hromada vyzývá odpovědné orgány, aby se přestaly řešení tohoto problému vyhýbat, a začaly jej věcně krok po kroku řešit. Řešením situace je nastavení psaných i nepsaných pravidel společného

◀▼▶ *Sídliště Janov - Vybydlené, zazděné, opuštěné a vyrabované domy*

soužití, jejichž dodržování bude důsledně vyžadováno a vymáháno po všech obyvatelích problémových lokalit bez ohledu na jejich věk, pohlaví, sociální či etnickou příslušnost. Jen tak je možné docílit zachování sociálního smíru v rámci celé ČR.

Hlavní příčinou nemožnosti řešení tohoto problému je téměř absolutní nedotknutelnost vlastnictví bytu. Ta bohužel poskytuje takřka bezbřehou ochranu těm obyvatelům domů, kteří nedodržují psaná i nepsaná pravidla společného soužití v bytovém domě. Slušní obyvatelé domů se tak nemohou domoci ochrany před těmi, kteří poškozují dům a jeho zařízení, fyzicky a psychicky napadají ostatní obyvatele domu, neplatí náklady na správu domu, zanechávají odpadky v domě i kolem něj, závažným a bezpečnost ohrožujícím způsobem porušují požární předpisy, domovní řád či ruší noční klid.

Příčinu stávajícího stavu vidí svaz v následujících bodech:

- Bytová družstva, společenství vlastníků jednotek ani vlastníci a nájemci družstevních bytů v domě nemají možnost ovlivnit, kdo se stane jejich sousedem.
- Soudní a přestupkové řízení trvá neadekvátně dlouho. Mezitím dochází k úpadku bydlení ostatních obyvatel domu a ke snížení ceny jejich bytů. To vše je proces, který se spustí velice rychle – řádově ve dnech a týdnech.

- Obyvatelé v domě se bojí trestné činy a přestupky dotčeným orgánům oznamovat, neboť jsou následně vystaveni „odvetě" ze strany problematických sousedů.

Je pravdou, že v zákoně č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů, byla a stejně tak v novém občanském zákoníku je zakotvena možnost prodeje bytu vlastníka, který opakovaně porušuje své povinnosti, k takovému postupu je však vyžadován předchozí pravomocný rozsudek soudu. K prodeji bytu jsou tak nutná dvě soudní řízení, z nichž každé trvá několik let. Z tohoto důvodu je bohužel uvedené ustanovení v praxi nepoužitelné (nikdy využito nebylo) a ochranu ostatních obyvatel domu nepřináší.

Při řešení tohoto problémů je nutno vycházet z toho, že spolubydlící v domě jsou společenstvím, v němž každý nový příchozí okamžitě ovlivní soužití všech ostatních. Řešení musí být tedy rychlá a účinná.

Svaz vidí řešení v aplikaci následujících nástrojů:

- V případě závažného narušování soužití v domě by měla být zavedena možnost okamžitého zákazu přístupu do domu, a to novelizací trestněprávních předpisů.
- SVJ by mělo mít možnost navrhnout soudu prodej takového bytu, jehož vlastník (nebo ten, kterému užívání bytu umožnil) se dopouští závažného nebo opakovaného porušování právních předpisů nebo stanov společenství, aniž by se vyžadovalo předchozí pravomocné odsouzení takového jednání.
- BD a SVJ, případně členové BD a SVJ musí mít možnost vyjádřit se ke změnám v domě, které se týkají pronájmu a prodeje bytů, a v odůvodněných případech musí mít možnost takový pronájem nebo prodej zakázat. Zájemce o bydlení by se musel sousedům představit a splnit případně podmínky, které v domě budou pro nově příchozí nastaveny (např. potvrzení o bezdlužnosti z bydlení za určité období).
- Členové BD a SVJ by měli mít předkupní právo k bytu nebo členskému podílu v bytovém družstvu.
- Měly by být zvýšeny sankce za porušování nočního klidu a dodržování nočního klidu by mělo být důsledně vymáháno. V této souvislosti musí mít obce možnost dle svých zkušeností upravit si vyhláškou pravidla pro chování lidí na obecních prostranstvích.
- Zkrácení délky trestního a přestupkového řízení pro trestné činy a přestupky, k nimž dochází v bytových domech.
- Zajistit anonymitu svědků.
- Do dozoru soužití na sídlištích v lokalitách s vyšší koncentrací soci-

álně slabších obyvatel by měla být více zapojena policie, preventisté kriminality, ale využity by měly být i organizace založené na dobrovolné bázi a zapojeny by měly být i sociální odbory místních samospráv.
- Zavést pravomoc orgánům hygieny vstupovat do bytů i bez souhlasu bydlících a provádět potřebná opatření pro eliminaci hmyzu apod.

Výše uvedená řešení by mohla přispět ke snížení frustrace řádně se chovajících obyvatel a k uvolnění napětí v problematických lokalitách. Vycházíme i ze zkušeností z okolních států, v nichž jsou námi požadovaná pravidla, zejména ta, která se týkají možností ovlivnit dění v domě nebo vymáhání pohledávek, již dávno nastavena a uplatňována.

Alarmující je stále se rozšiřující tzv. „obchod s chudobou", kdy spekulanti cíleně skupují byty v chudších lokalitách a stěhují do nich sociálně nejslabší rodiny. Ty potom platí přemrštěné nájmy spekulantům, na které jim však paradoxně přispívá stát v podobě sociálních dávek – příspěvku na bydlení. Je s podivem, že kromě toho, že je státu jedno, co se děje se slušnými platícími vlastníky bytů, tak je mu také jedno, jak je okrádán a vydává stamilióny korun, které končí z větší části v kapsách spekulantů.

Dlouhodobá snaha o přípravu zákona o sociálním bydlení (jehož jedním z cílů je řešit tuto problematiku) v letošním roce zkrachovala. Je zcela jistě škoda, že tento institut není doposud v naší legislativě zakotven.

Klíčovým problém v této oblasti je skutečnost, že stát poměrně velkorysе poskytuje sociální dávky (příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení), aniž by kontroloval, zda ten, ke kterému dávka směřuje, dodržuje své zákonné povinnosti. Stát by měl jednoznačně přezkoumávat:
- jestli příjemci sociálních dávek a jejich nezletilé děti dodržují základní pravidla občanského soužití, nedopouštějí se trestných činů ani opakovaných přestupků – mj. i takových, které narušují soužití s ostatními obyvateli v domě.
- majetkovou situaci uživatelů bytů, kteří získávají příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení a zda vlastníci bytů a jejich nájemci skutečně také hradí náklady s užíváním bytu spojené (tedy zda hradí to, k čemu dávku dostávají). V praxi dnes dochází ke skupování levných bytů spekulanty, kteří je nabízejí sociálně slabším za přemrštěné nájemné, které tito nájemci hradí prostřednictvím dávek. Vlastníci nájemné inkasují, ale byty neudržují, a dokonce ani nehradí nutné náklady spojené se správou domu a pozemku a náklady na služby. Služby poskytované v rámci domu jako celku přitom nelze „odpojit" – jedná se např. o dodávky tepla a teplé vody v rámci centrální tepelné soustavy propojené v celém domě, o úklid domu, osvětlení domu apod.
- jestli byt není užíván větším než přiměřeným počtem osob (toto dnes není bohužel upraveno žádnými předpisy).

Určité řešení mohla přinést novela zákona o pomoci v hmotné nouzi a zákona o státní sociální podpoře (zákony č. 98/2017 Sb. a 111/2006 Sb.), která zavedla možnost přímé úhrady dávek na účet SVJ. Po prvních zkušenostech z praxe je však zřejmé, že je novelizované znění zákonů bezzubé. Úřady práce hodlají k přímému proplácení nákladů SVJ přistupovat jen ve výjimečných případech. Je vydán metodický pokyn, který přímou úhradu dávek eliminuje. Ta je navíc závislá pouze na rozhodnutí úřadů práce.

Pro řešení problematiky související s „obchodem s chudobou" svaz navrhuje zapracovat do legislativy následující opatření:
- Systém sociálních dávek musí motivovat a musí přispět k eliminaci sociálně závadného chování. Příjemci sociálních dávek musí být lidé skutečně potřební a měli by si být vědomi toho, že pokud se oni nebo jejich nezletilé děti budou opakovaně dopouštět přestupků nebo dokonce trestných činů, bude jim výše sociálních dávek snížena nebo jim budou dávky odejmuty. Nárok na sociální dávky by mohl vzniknout až po odpracování určitého počtu hodin veřejných prací. Při udělení dávky by mělo být možné stanovit některá omezení např.:
  – zakázat např. vstup do heren s hracími automaty nebo
  – zakázat pohyb venku po 22 hodině nezletilým, kteří už se trestněprávního jednání dopustili.
- Vlastník bytu musí být systémem sociálních dávek donucen k tomu, aby své zákonné povinnosti dodržoval. Pokud nebude hradit náklady spojené se správou domu a pozemku a služby spojené s užíváním bytu, mělo by mít SVJ na přímou úhradu nárok. Úhrada dávky by jinak měla plynout přímo pronajímatelům. Přeplatky ze zálohových plateb, na které byla poskytnuta dávka, by měli být příjemci dávek povinni vracet státu.
- Zavést hygienické standardy limitující maximální počet uživatelů na určitou plochu bytu. Novelizací občanského zákoníku přiznat pronajímateli právo ovlivnit množství lidí obývajících byt.
- Vytvořit podzákonným předpisem cenové mapy nájemného. Dávky by byly poskytovány maximálně do takto stanovené výše. Pokud by se však podařilo zavést i ostatní opatření chránící před závadným chováním nájemníků, mohlo by k poklesu cen nájemného dojít i díky tomu, že by na trhu „sociálních bytů" byli ochotni nabízet svůj byt k pronájmu i jiné osoby než spekulanti, např. bytová družstva, která mají k dispozici volné byty.

Neméně důležitým faktorem komplikujícím činnost správcům bytového fondu jsou některá ustanovení Nového občanského zákoníku a Zákona o obchodních korporacích a družstvech. Jejich zapracování do vnitřních předpisů družstev bylo vzhledem na jejich neprovázání s navazujícími předpisy komplikované. Namátkou uvádíme následující body:
- nemožnost přijímat změny stanov BD - schvalování změny stanov BD se souhlasem 100% členů s právem na družstevní byt,
- nemožnost zakládání SVJ v domech, v nichž byl k 1.1.2014 podíl BD na společných částech domu větší než 25% a menší než 50%,
- nejasnosti právní úpravy nájmu družstevního bytu,
- neakceptování podmínek pro vznik členství v BD upravených ve stanovách, zejména ze strany exekutorů a notářů,
- komplikované svolávání členských schůzí,
- nejasnosti ohledně důvodů pro vyloučení z BD,
- norma stanov SVJ.

S ohledem na negativní zkušenosti při aplikaci NOZ a ZOK, které družstva v uplynulém období získala, svaz v průběhu roku pracoval na přípravě iniciativ vedoucích k úpravě problematických ustanovení. Vzhledem k tomu, že projednané změny nebyly doposud do uvedených předpisů zapracovány, svaz opakovaně apeluje na dotčené orgány, členy Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky, aby se předloženým návrhům aktivně věnovali a zajistili jejich uvedení v platnost. Požadované novely budou i nadále hlavním bodem zájmu svazu pro následující období.

SVAZ ČESKÝCH A MORAVSKÝCH SPOTŘEBNÍCH DRUŽSTEV

Spotřební družstva České republiky vystupující pod označením COOP, slaví v roce 2017 již 170 let od založení prvního moderního družstva na našem území v roce 1847. Jsou tak nejstarším trvale působícím prodejcem potravin s trvalým důrazem na regionální produkty a výrobce. Za dobu své existence se vyrovnávala se světovými válkami, krizemi státního hospodářství i socialistickým zřízením.

Tradice českých družstev se odvíjí od roku 1847, kdy byl v Praze založen „Pražský potravní a spořitelní spolek". O činnosti tohoto prvního družstva na území současné České republiky nemáme mnoho dochovaných informací. Je známo, že Pražský potravní a spořitelní spolek byl, jak ostatně i vyplývá z jeho názvu, osobitým družstvem s víceúčelovou činností. Členové si v družstvu ukládali svoje úspory a za takto vzniklý kapitál bylo nakupováno zboží běžné denní potřeby. Členskou základnu tvořili převážně dělníci a drobní řemeslníci.

V dalších obdobích tvořila jistotu spravedlivých cen v poválečných dobách i během hospodářských krizí. Přesto často sklízela kritiku. Jak píše J. Moravec v roce 1936: „Dokud bylo družstevnictví pouhou teorií, dokud zde byla pouze družstva malá a slabá, bylo na ně nepřátelskými kruhy pohlíženo jako na neškodnou hračku, s kterou si sociálně slabí spotřebitelé budou hráti a nikam to s ní nepřivedou. To byl ovšem omyl a po (pozn. První světové) válce zde najednou bylo družstevní hnutí, z malých počátků vrostlé, ale dobře organisované a plné života." Velice důležitá byla činnost družstevní nákupní centrály VDP, která produkovala velké množství privátních výrobků pouze pro družstva. Zajímavostí je, že již v roce 1930 existovaly privátní výrobky nesoucí název COOP, nebo Cooperator.

Následný vývoj v 50. letech 20. století přinesl všeobecně hrubé porušování zákonnosti a deformace, které hluboce zasáhly do činnosti družstev. Reorganizace podle „scénáře" vypracovaného na ÚV KSČ v roce 1952 směřovala k přeměně ústředí družstev a družstevních organizací na výkonné orgány pro plnění státem direktivně ukládaných úkolů. Z rozhodnutí strany přišla družstva o svůj majetek, který měla především ve městech a byla direktivně pověřena zajišťovat zásobování obyvatelstva na venkově. Družstva byla systematicky zbavována podnikatelské iniciativy a účelově zneužívána. Po roce 1989 došlo k postupnému narovnávání majetkových poměrů a družstva se musela vypořádávat s nastupující zahraniční konkurencí, která stavěla moderní prodejny, zatímco družstva musela udržovat velké množství starších prodejen. Ironií tak je, že za socialismu se stát díval na družstva coby kapitalistický přežitek a nyní jej považuje za přežitek socialistický.

V současnosti jsou družstva známá především podporou regionů, kde působí a prodejem regionálních výrobků. Soustředí se v nich na men-

ší producenty a kvalitu. Prodejny jsou postupně přestavovány, aby nabízeli co největší komfort pro zákazníky. Unikátní jsou například nízkoenergetické modulární prodejny, nebo čerpací stanice. Jsou zde také zaváděny doprovodné služby pro zajištění co největšího komfortu místních obyvatel. Jde například o finanční služby tipu platba složenek, bezkontaktní platební terminály, dobíjení kreditů, nebo výběr hotovosti CASH-BACK. Z dalších aktivit se rozvíjí spolupráce s Českou poštou, farmářské trhy a řada dalších aktivit. Oblíbené jsou i privátní značky COOP do kterých patří již přes 600 výrobků.

Svaz českých a moravských spotřebních družstev (Skupina COOP) sdružuje 47 spotřebních družstev, která provozují dohromady téměř 2.700 prodejen s celkovou prodejní plochou okolo 350.000 m^2 a zaměstnávají na 13.500 lidí. V roce 2016 vykázala česká a moravská spotřební družstva obrat v hodnotě přes 27 mld. Kč. Počet členů družstev je cca 130 000.

Členská družstva vystupují pod společnou značkou COOP, která je tak největší sítí prodejen potravin v České republice. Více než 400 prodejen potravin je začleněno do maloobchodních řetězců COOP TUTY, COOP TIP, COOP TERNO a COOP DISKONT. Kromě obchodní činnosti provozuje SČMSD také 9 středních odborných škol, manažerský institut, nebo půjčovnu automobilů pod značkou Europcar a mobilního virtuálního operátora COOP Mobil.

Zástupci obchodníků, obcí, odborů a organizací zaměřujících se na rozvoj venkova vybízí k okamžitému řešení obchodní obslužnosti venkova

21. 11. 2017 proběhla závěrečná konference z cyklu seminářů, uskutečněných v regionech v rámci sociálního dialogu zaměřeného na problematiku prodejen na venkově. Zde je akutní hrozba uzavření stovek prodejen a výrazné zhoršení kvality života pro statisíce obyvatel v regionech. Přitom 66% lidí v ČR podporuje dotace těchto ztrátových prodejen, jak vyšlo z výzkumu agentury Ipsos v roce 2017. Skupina COOP, coby největší česká maloobchodní síť prodejen usiluje o pomoc pro všechny poctivě podnikající obchodní firmy i jednotlivce k udržení jejich prodejen na venkově a zachování služeb pro místní obyvatele.

Skupina COOP, společně s dalšími tuzemskými obchodníky dlouhodobě upozorňuje na špatnou situaci malých prodejen na venkově. Stále přehlížená oblast českého maloobchodu v kombinaci s rychle rostoucími platy a nízkou nezaměstnaností vede k situaci, kdy musejí být pro ztrátovost zavírány malé prodejny na vesnicích. I když si lidé mohou za vyšší platy dovolit více nakupovat, při zvýšení platů zaměstnanců prodejen se zvyšuje ztrátovost i malých prodejen v regionech a ty jsou tak po stovkách zavírány. Až tisíc prodejen COOP z celkových 2700 prodejen COOP po celé České republice je ztrátová. Přitom jejich zavřením by družstvům COOP stoupl celkový zisk. Nemůžeme ztrátové prodejny neustále dotovat z našich prostředků. Největší problém zavřené prodejny přinesou samotným obcím. V naší republice tak zůstane tisíce obcí bez obchodu a možnosti zakoupit potraviny. Doplácejí na to především mladé rodiny, starší lidé a ti, kteří nemohou auty dojet do větších měst. Na praktické dopady upozornili starostové a představitelé místních samospráv, kteří vyzvali stát k uvolnění odpovídajících finančních prostředků.

Provozování prodejen v obcích do 500 obyvatel je veřejná služba, nikoliv podnikání. Stát musí stanovit priority a rozhodnout, zda je zajištění služeb na venkově i těch obchodních potřebné, či nikoliv. Nedostatečná obchodní obslužnost, uzavřené hospody a pošty spolu se snižující se úrovní společenského života, jsou jedním z hlavních faktorů vylidňování venkova. S akutností problému souhlasili na konferenci i zástupci státu a přislíbili podporu obcím. Ti by měli být příjemci dotací a na základě svých zkušeností se rozhodovat, které obchodníky budou podporovat. COOP otázku obchodní obslužnosti venkova neotevírá ani tak z pozice obchodní firmy, ale z titulu organizace vlastněné 130 000 obyvatel České republiky, bydlících většinou právě v regionech. V malých obcích ale bydlí kolem 1,8 milionu obyvatel ČR a ti potřebují pomoc státu.

COOP nově nabízí speciality přímo z Itálie

Spotřební družstva COOP v České republice se specializují na prodej tradičních výrobků od českých výrobců. Některé věci se v České republice ale nevyrábí, nebo nerostou. Přesto je chceme nabídnout našim zákazníkům. Proto, když například nabídneme pomerančovou marmeládu, jdeme přímo ke zdroji – do Itálie. COOP Česká republika proto začal dovážet vybrané speciality přímo z Itálie od výrobců, pro Italská spotřební družstva vystupující také pod označením COOP.

Spotřební družstva v Itálii, vystupující rovněž pod značkou COOP jsou největším maloobchodním prodejcem v zemi. Coop je v Itálii je však více než jen obchodník s tradicí od roku 1854. Jeho cílem je nabízet špičkové místní produkty za spravedlivé ceny. Byl několikrát oceněný za své výrobky COOP, které jsou zaměřené na maximální dokonalost, která je pro každého Itala, tou nejdůležitější. Důkazem správnosti je i skutečnost, že více jak 8 milionů Italů je členy spotřebních družstev v Itálii. U výrobků je kromě kvality kladen i velký důraz na ekologický způsob výroby, odpovědný přístup ke krajině i všem zaměstnancům. Ve svém portfoliu nabízí také řadu BIO výrobků, regionálních specialit, potravin pro lidi s alergiemi a jinými omezeními. Dovoz vlastních výrobků COOP z Itálie je tak garancí kvality a podobných hodnot jako u nás. V současnosti je sortiment tvořen několika desítkami druhů, v nichž je zastoupen například extra panenský olivový olej, pomerančová marmeláda, olivy, balzamikový ocet, vinný ocet, rýže Arborio, grissini, bruschetty, těstoviny tagliatelle, nebo sugo omáčky a mnoho dalšího. Na Vánoce je navíc v nabídce i řada výrobků z premium řady. Celkově je v nabídce již 42 druhů zboží za atraktivní ceny, dokonce nižší než u zahraničních řetězců.

SVAZ ČESKÝCH A MORAVSKÝCH VÝROBNÍCH DRUŽSTEV

Vývoj výrobního družstevnictví od roku 1892 po současnost

Historie výrobních družstev se v českých zemích začala psát později, než tomu bylo u družstev spotřebních, zemědělských nebo bytových. Tato skutečnost byla dána odlišným zaměřením, silnou konkurencí průmyslových podniků a nedostatkem kapitálu, které z počátku vznik výrobních družstev značně znesnadňovaly. Myšlenka družstevnictví, jež se šířila především z Velké Británie, se v průmyslově silně se rozvíjejících českých zemích rychle uchytila. První výrobní družstva, vznikající od 90. let 19. století, tak mohla navázat na zakladatelské úsilí českých průkopníků družstevnictví a opřít se o existující družstevní legislativu.

Za počátek českého družstevnictví je obecně pokládán rok 1847, kdy byl založen Pražský potravní a spořitelní spolek, historicky první družstvo v českých zemích. Spotřební a spořitelní družstva, která od 40. let 19. století vznikala, pomáhala členům z řad dělníků a drobných řemeslníků svépomocí řešit nepříliš dobrou ekonomickou situaci. Vinou řady příčin došlo v 70. letech 19. století k útlumu v zakládání nových družstev, s oživením na přelomu 80. a 90. let začala vznikat první bytová družstva a významného rozvoje dosáhla hospodářská (zemědělská) družstva na venkově. Velký význam pro rozvoj družstevnictví v tehdejším Rakousku měla družstevní legislativa, v 60. a 70. letech 19. století koncipovaná a prosazená dr. Antonínem Randou.

Jak již bylo uvedeno v úvodu, zakládání výrobních družstev bylo z důvodů silné konkurence a nedostatku kapitálu o několik desetiletí zpožděno, byť družstva s přidruženou výrobou vznikala již dříve. Historicky první výrobní družstvo v českých zemích bylo založeno v roce 1892 pod názvem První výrobní družstvo cvokařské ve Věšíně a okolí. Do konce dekády vznikla další výrobní družstva, například První výrobní družstvo dělníků kloboučnických v Praze (1894), Grafi-

ka, dělnické družstvo tiskařské v Plzni (1894) nebo Dělnická pekárna v Praze (1897).

Počátkem 20. století proběhly pokusy o centralizaci rostoucího družstevního hnutí, význam a počet výrobních družstev však zůstával oproti jiným typům družstev stále relativně malý. Při ustavení Svazu československých konzumních, výrobních a hospodářských družstev v Praze v roce 1908 se jeho členy stalo pouze 13 výrobních družstev. V prvních letech 20. století vznikla výrobní družstva Zádruha Praha (1900), První liberecké výrobní družstvo dělníků pekařských (1903), Polygraphia Praha (1909) nebo Moravská ústředna Brno (1909).

Do vývoje družstevnictví významně zasáhla první světová válka. Výrobní družstva, stejně jako celé české hospodářství a organizace všeho druhu, čelila obrovskému odlivu členů a pracovníků, kteří byli odvedeni na frontu. Podle odhadů bylo v průběhu války mobilizováno asi 1,4 milionu českých mužů, kteří ve výrobě zcela logicky chyběli. Řízené válečné hospodářství s sebou neslo také kontrolu cen nebo omezení dodávek surovin, čemuž se musela družstva přizpůsobit. To se řadě z nich úspěšně podařilo, vliv na to nepochybně měla i jejich družstevní forma.

V prvních letech existence samostatné Československé republiky došlo k významnému nárůstu zájmu o zakládání nových výrobních družstev, což lze dobře ilustrovat na vývoji počtu členů Ústředního svazu československých družstev. Na konci první světové války bylo jeho členy 51 výrobních družstev, o dva roky později v roce 1920 jich bylo již 172. Nejsilnějším z odvětví, v nichž družstva působila, bylo oděvnictví (56 družstev), následované potravinářstvím (32 družstev), dřevozpracujícím průmyslem (25 družstev) a odvětvím zpracování kamene (24 družstev). Z družstev založených v prvních poválečných letech lze jmenovat Autodružstvo Praha (1919), Napako Praha (1919), Lověnu Praha (1920), Malbu Praha (1920), Bytprům Ostrava (1920), Službu České Budějovice (1921) nebo Vkus Brno (1921).

Sídliště Janov - Vybydlené, zazděné, opuštěné a vyrabované domy

Svého dosavadního vrcholu dosáhl počet výrobních družstev v roce 1922, kdy jich bylo v ústředním svazu organizováno 253, v dalších letech však jejich počet klesal. Tento údaj není úplný a zcela vypovídající, protože zhruba třetina družstev nebyla členy ústředního svazu. I družstevní organizace fungovaly za první republiky na politickém základě, některá družstva tak nebyla členy sociálně demokratického ústředního svazu, ale národně socialistické Unie československých družstev. Po roce 1930 sílil v družstevních organizacích také vliv komunistů.

V průběhu druhé poloviny 20. let, která byla spojena s hospodářskou konjunkturou a prosperitou, postupně docházelo ke koncentraci družstev, vzniku větších celků a nárůstu počtu členů. V roce 1931 ústřední svaz evidoval 185 výrobních družstev, velikostí však i přes zmíněnou koncentraci spíše malých a středních podniků. Z uvedeného počtu družstev jich pouze 13 mělo více než 100 členů, 16 družstev více než 50 členů, 46 družstev více než 20 členů a nejvíce výrobních družstev bylo malými podniky s méně než 20 členy.

Velká hospodářská krize a kolaps světové ekonomiky po roce 1929 těžce zasáhly také výrobní družstva, objem jejich tržeb se v krizových letech snížil asi o čtvrtinu. Po stabilizaci a oživení hospodářství po roce 1934 se začalo výrobní družstevnictví znovu rozvíjet, ke konci demokratického státu v roce 1938 bylo v celé Československé republice 317 družstev s více než 16 tisíci členy. Ve 30. letech vznikla družstva Kovo družstvo Olomouc (1930), Moděva Konice (1931), Vývoj Třešť (1931), Drupol Praha (1935), Lidová tvorba Uherský Brod (1936) nebo Templářské sklepy Čejkovice (1936).

Likvidace první republiky znamenala také přerušení dosavadního vývoje československého družstevnictví. Po odstoupení pohraničních oblastí Německu na podzim 1938 ztratily družstevní centrály část své členské základy, ještě daleko výraznější dopady však přinesl rok 1939. Německá okupační správa zavedla v protektorátním hospodářství nucenou správu podniků a reorganizovala a centralizovala hospodářské instituce. Opatření se samozřejmě týkala také družstevnictví. Již v roce 1939 byly družstevní svazy sloučeny a na klíčové pozice v důležitých družstvech byli dosazeni zástupci okupační správy.

Česká společnost prošla v průběhu druhé světové války významnou proměnou a období tzv. třetí republiky a následně 40 let komunistické totality výrazně změnily také dosavadní vývoj českého družstevnictví. Na předválečné období již nebylo možné zcela navázat a ostatně i společenská poptávka byla odlišná, což se zásadně projevilo v rovině politické. Výrobní družstva se stala součástí centrálně plánovaného hospodářství, oproti státním podnikům nebo podnikům místního hospodářství značně znevýhodněnou.

Po skončení druhé světové války došlo v rámci obnovy československého hospodářství k rozvoji a zakládání nových výrobních družstev. Na družstevní formu přešla řada obnovovaných podniků nebo původně německé firmy, které byly konfiskovány. Stav výrobního družstevnictví ke konci roku 1945 lze vyčíslit zcela přesně, neboť i po válce zůstalo v platnosti povinné členství družstev v družstevním svazu, jež zavedla o pár let dříve německá okupační správa. Všeobecný družstevní svaz v roce 1945 evidoval 322 výrobních družstev, nejvíce družstev působilo v odvětví oděvní, textilní a kožedělné výroby (66) a v chemické a sklářské výrobě (51). Vznikala také družstva nového typu, tzv. výrobně-spotřebitelská družstva, která provozovala například prádelny nebo chemické čistírny, po roce 1951 však byla tato družstva převedena pod komunální podniky. Výrazný nárůst počtu družstev v prvních poválečných letech dokládá statistika z roku 1947, kdy bylo členy družstevního svazu 697 výrobních družstev.

Období svobodného rozvoje družstev skončilo komunistickým převratem v roce 1948. Centralizace družstevního sektoru se však projevovala již od roku 1945, kdy na základě Košického vládního programu vznikla Ústřední rada družstev. Paralelně vedle ní existovaly samostatné družstevní svazy, které byly po roce 1948 postupně zlikvidovány, družstva byla následně podřízena Ústřední radě družstev. Změněné poměry se odrazily také v zániku živnostenských nákupních družstev, založených v poválečných letech, jež se přeměnila v družstva vý-

robní. Vznik nových výrobních družstev přineslo tzv. združstevňování řemesel, které probíhalo po roce 1950. To se však týkalo pouze malovýrobců, větší řemeslné podniky přešly do podniků místního hospodářství, případně do státních podniků.

Ústřední rada družstev schvalovala jednotný plán výrobních družstev a družstva a jejich činnost byly součástí pětiletek. Pole jejich působnosti bylo přesně vymezeno. Měla především za úkol zajišťovat výrobu a rozšiřovat sortiment spotřebního zboží pro český i zahraniční trh, rozvíjet výrobu v průmyslově slabých oblastech a zajišťovat služby pro obyvatelstvo. Velký význam měla výrobní družstva v elektrotechnickém průmyslu, ve strojírenství nebo službách, ale také v umělecko-řemeslné a lidové výrobě, kde se družstvům podařilo uchovat tradiční českou výrobu, která byla po válce ohrožena. Podnikatelská činnost výrobních družstev byla z centra silně potlačena, zdůrazňována byla naopak jejich společenská a sociální role.

Reorganizací v roce 1953 vznikl Ústřední svaz výrobních družstev, který se stal vrcholným orgánem řídícím výrobní družstevnictví. Svazu byly podřízeny krajské výbory a rovněž nově zřízený Slovenský svaz výrobních družstev. Měnil se také charakter výrobních družstev, zhruba od poloviny 50. let probíhalo za účelem vytváření velkých celků jejich slučování. Jestliže v roce 1953 bylo 545 českých a moravských výrobních družstev, která měla 59 tisíc členů, po slučování v roce 1964 jich bylo 317 s téměř 132 tisíci členů. Velikost družstev dokládá statistický údaj z roku 1965, kdy na jedno družstvo připadalo v průměru 364 pracovníků.

Začátkem 60. let se po sovětském vzoru uvažovalo o zrušení československého družstevnictví. Ač tento záměr zůstal nerealizován, některé technicky dobře vybavené družstevní provozovny byly převedeny do státních podniků.

Výrobní družstva, jako určitý pozůstatek kapitalistického hospodářství, sehrála v 60. letech významnou roli při zavádění Šikovy ekonomické reformy. Mezi vybranými podniky, které přešly na nový systém řízení, byla také čtyři výrobní družstva. Výlučné postavení mezi nimi měla Drutěva Praha, která začala s testováním principů tržního hospodářství jako první v květnu 1964. Od roku 1966 pak nový systém zavedla všechna výrobní družstva, jež přejala řadu prvků úspěšně vyzkoušených v Drutěvě. Nástup normalizace však reformní snahy ukončil a bylo obnoveno státní plánování.

Normalizace s sebou přinesla také návrat k trendu koncentrace družstev do větších celků. V roce 1989 bylo evidováno 290 výrobních družstev, nejsilněji zastoupena byla dřevozpracující družstva (44), oděvní družstva vyrábějící konfekci (33) a kožedělná družstva (26). Z hlediska regionů působilo nejvíce družstev v Jihomoravském kraji, v Praze a ve Východočeském kraji.

Výrobní družstevnictví plnilo do roku 1989 také zásadní roli v systému československého učňovského školství. V 80. letech bylo Českému svazu výrobních družstev podřízeno 10 odborných učilišť s 5 400 učni a družstva zajišťovala výuku i pro dalších 5 200 učňů ve střediscích praktického vyučování a na pracovištích. Pod svaz spadaly také samostatné podniky, například Výzkumný ústav výrobního družstevnictví, Projektový ústav ČSVD nebo obchodní podniky UVA a Družba.

Spolu se zásadní změnou politických a společenských poměrů po roce 1989 došlo k významným změnám také ve výrobním družstevnictví. V roce 1990 byl Český svaz výrobních družstev podle nových stanov přeměněn na Svaz českých a moravských výrobních družstev, zájmovou organizaci s dobrovolným členstvím, a v roce 1992 proběhla transformace majetku družstev na základě transformačního zákona 42/91 Sb.

V současnosti patří Svaz českých a moravských výrobních družstev mezi největší a nejvýznamnější svazy zaměstnavatelů v České republice a jeho členskou základnu tvoří více než 200 výrobních družstev, která působí v celé řadě odvětví a která jsou moderními a úspěšnými firmami, jejichž výrobky mají odbyt na českém trhu i na náročných zahraničních trzích. Svaz zastupuje zájmy výrobních družstev při jednání s vládou, ministerstvy a volenými zástupci v Parlamentu ČR, místní správou a samosprávou a zapojuje se do řešení zásadních problémů českého hospodářství podstatně ovlivňujících podnikatelské prostředí. Svaz je rovněž významným členem národních hospodářských a zaměstnavatelských organizací a mezinárodních organizací družstev.
K prioritním tématům svazu dlouhodobě patří podpora malých a středních podniků a především českých výrobních družstev. Svaz předkládá vládě a Parlamentu ČR opodstatněné připomínky členských družstev a aktivně se ve spolupráci s Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR podílí na tvorbě Akčního plánu podpory malých a středních podnikatelů. Své požadavky svaz opírá o Projekt restrukturalizace hospodářství České republiky, který vypracoval v roce 2013 v reakci na usnesení Evropské komise a jehož záměrem je významně posílit postavení středních firem v hospodářské struktuře České republiky.

Zásadní oblastí činnosti svazu je poskytování profesionálních služeb členským družstvům. Okruh odborných služeb a poradenství je průběžně rozšiřován podle potřeb a podnětů družstev a stávající služby jsou dále zdokonalovány. Odborní pracovníci svazu družstvům poskytují právní, finanční a daňové poradenství, poradenství v oblasti investičního rozvoje, zpracování projektů z programů strukturálních fondů, ale také v oblastech ekologie, exportu, marketingu a zaměstnávání zdravotně postižených osob. S poradenstvím je přímo spojena organizace vzdělávacích akcí a školení pro zaměstnance družstev, o které je velký zájem. Svaz rovněž členským družstvům zajišťuje společné nákupy na komoditních burzách, které jim snižují náklady a zvyšují tak jejich konkurenceschopnost.

Členství ve svazu přináší výrobním družstvům mimo jiné také možnost vzájemné výrobní kooperace s dalšími českými a moravskými výrobními družstvy i navázání spolupráce a kooperací s družstvy ze zahraničí. Do organizační činnosti svazu patří také společné účasti členských družstev na předních českých i zahraničních výstavách a veletrzích. V neposlední řadě svaz každoročně vyhlašuje soutěže Výrobní družstvo roku a Design a Inovace VD, které mají za cíl podpořit aktivitu družstev, motivovat je v oblastech výroby, obchodu a poskytování služeb a přispět ke zvýšení jejich inovativnosti a konkurenceschopnosti.

Více informací o aktuální činnosti Svazu českých a moravských výrobních družstev je možné získat z časopisu Výrobní družstevnictví, na webových stránkách **www.scmvd.cz**, případně se zle obrátit přímo na odborné pracovníky svazu.

AKTUÁLNÍ INFORMACE Z ČINNOSTI DRUŽSTEVNÍ ASOCIACE ČR

MEZINÁRODNÍ DRUŽSTEVNÍ SUMMIT

Valné shromáždění Mezinárodního družstevního svazu
Kuala Lumpur, Malajsie

Valné shromáždění Mezinárodního družstevního svazu (MDS) se konalo 17. listopadu 2017 a řídilo se schváleným programem. Oficiální zahájení provedl generální ředitel MDS Charles Gould. Po něm se svým zahajovacím projevem vystoupila prezidentka organizace Monique Leroux, v jejímž projevu zazněly mj. tyto myšlenky:

- potřeba zásadních změn v přístupu k družstevnímu hnutí a v tom spočívá stěžejní role MDS, tj. usilovat a iniciovat změny v přístupu k družstevnictví v jednotlivých zemích světa
- zdůraznila otázku trvale udržitelného rozvoje světa a podíl družstevnictví na tomto rozvoji
- potřeba připravit strategii družstevnictví pro budoucnost
- poukázala na významnou roli v zapojování žen do řídících struktur družstev

Po úvodních oficialitách byly předneseny zprávy o činnosti jednotlivých orgánů MDS, projednány a schváleny body programu, tedy návrh programu, zápis z minulého valného shromáždění v Québecu, hospodaření za rok 2016, očekávanou skutečnost za rok 2017 a návrh rozpočtu na rok 2018. Program se poté dále věnoval volbám do orgánů MDS. Volil se nový prezident a představenstvo.

Představenstvo Družstevní Asociace ČR se rozhodlo v těchto volbách podpořit a následně i volilo do čela MDS Argentince, pana Ariela Guarco, a v rámci představenstva podpořilo všechny Evropské kandidáty a kandidáty z ekonomicky silných rozvinutých zemí.

Prezidentem Mezinárodního družstevního svazu byl drtivou většinou hlasů zvolen Argentinec Ariel Guarco, který byl nominován domov-

skou organizací Cooperar (Konfederace argentinských družstev). Jediný protikandidát, zástupce Fiji, svou kandidaturu těsně před volbami stáhl.

Nové představenstvo MDS bylo zvoleno v tomto složení:

AUSTRÁLIE – Gregory WALL, Capricorn Society Ltd
BRAZÍLIE – Onofre Cezário De Souza FILHO, Cooperativas Brasileiras (OCB)
KANADA – Alexandra WILSON, Co-operatives and Mutuals Canada (CMC)
DÁNSKO – Susanne WESTHAUSEN, Kooperationen
FINSKO – Marjaana SAARIKOSKI, SOK Corporation
FRANCIE – Florence RAINEIX, Coop FR
INDIE – Aditya YADAV, Indian Farmers Fertiliser Cooperative Limited (IFFCO)
ITÁLIE – Carlo SCARZANELLA, A. G. C. I. – Associazione Generale Cooperative Italiane
JAPONSKO – Toru NAKAYA, JA Zenchu (Central Union of Agricultural Co-operatives)
MALAYSIE – Kamarudin ISMAIL, Malaysian National Cooperative Movement (ANGKASA)
NEPÁL – Om Devi MALLA, National Cooperative Federation of Nepal
SINGAPUR – Kok Kwong KWEK, Singapore National Cooperative Federation (SCNF)
ŠVÉDSKO – Anders LAGO, HSB
VELKÁ BRITÁNIE – Ben REID, The Midcounties Cooperative
SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ – Martin LOWERY, National Rural Electric Cooperative Association (NRECA)

Jediný Evropan, kterému se nepodařilo do představenstva dostat, byl Polák Janusz Paskowzski ze Svazu polských výrobních družstev.
Valné shromáždění rovněž potvrdilo ve svých funkcích viceprezidenty MDS, zástupce sektorových organizací, zástupce výboru pro Gender Equality a zástupce mladých:

Vicepresidenti:
AFRICKÉ REGIONY – Stanley Charles Muchiri
REGIONY AMERIK – Ramon Imperial Zú iga
ASIJSKO-PACIFICKÝ REGION – Chunsheng Li
EVROPA – Jean-Louis Bancel

Zástupci sektorových organizací:
Kim BYEONGWON, Mezinárodní organizace zemědělských družstev (ICAO)
Isabelle FERRAND, Mezinárodní bankovní asociace (ICBA)
Manuel MARISCAL, Mezinárodní organizace průmyslových družstev (CICOPA)
Petar STEFANOV, Mezinárodní organizace spotřebních družstev (CCW)

Výbor pro Gender Equality:
Maria Eugenia Pérez Zea

Zástupce mladých družstevníků:
Sébastien Chaillou

Vlastnímu jednání valného shromáždění MDS předcházela globální konference, které se zúčastnilo více jak 1800 delegátů z celého světa. Hlavním motto konference připomínalo, že družstva jsou rostoucí a udržitelná forma podnikání, jedinečný obchodní model, kde se o rozvoj zasluhují především lidé. Ve dvou dnech se konala celá řada seminářů a workshopů, během kterých byla probírána významná družstevní témata. Více informací lze najít na stránkách organizátora www.malaysia.ica.coop.

Z HISTORIE

MUZEUM DRUŽSTEVNICTVÍ

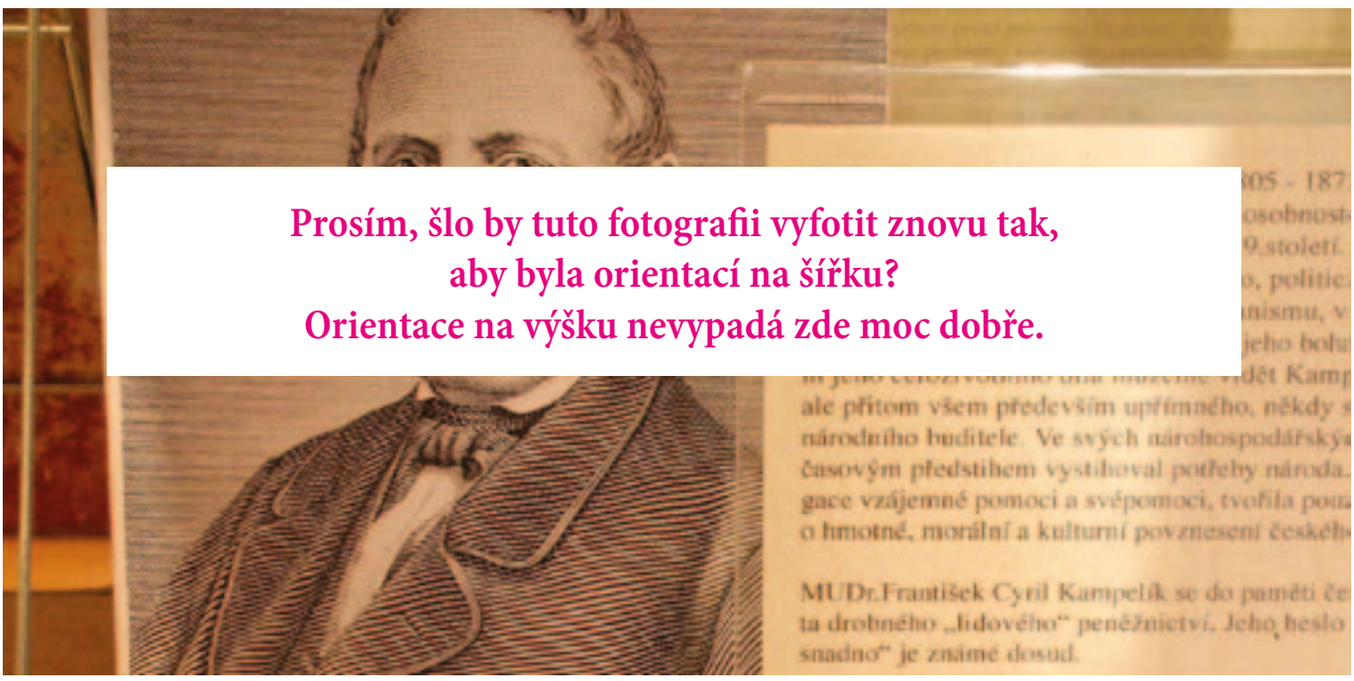

V Praze 1 na Těšnově se v novoklasicistní budově vystavěné podle plánů architekta Adolfa Foehra ve druhé polovině 20. let 20. století (původně objekt sloužil jako administrativní budova tehdejší největší družstevní velkoobchodní ústředny VDP) nachází expozice a knihovna jednoho z malých „resortních" muzeí, a sice Muzeum družstevnictví. Bylo založeno v roce 1980 se základním posláním získávat, odborně zpracovávat a zabezpečovat exponáty, dokumentující tradice a vývoj československého družstevního hnutí. V roce 1981 byla otevřena jeho první stálá expozice v areálu tehdejší družstevní školy v Jíloviští u Prahy.

V září roku 1990 bylo Muzeum družstevnictví přestěhováno v rámci reorganizace do Prahy do budovy Družstevní Asociace ČR (DA ČR). Již na jaře roku 1991 byla zpřístupněna jeho druhá stálá expozice, která sloužila svým návštěvníkům a badatelům v družstevní historii až do osudné srpnové povodně v roce 2002. Vzhledem k tomu, že muzeum, knihovna a sbírkový fond byly umístěny v suterénních prostorách budovy, došlo k jejich úplnému zaplavení vodou, k totálnímu zničení expozice a k rozsáhlým ztrátám ve fondu sbírky a knihovny. Přesto se podařilo část fondu zachránit a díky odborné a metodické pomoci pracovníků depozitáře Národní knihovny ČR v Praze Hostivaři a také Národního archivu v Praze tento zachráněný fond zregenerovat a „znovu uvést do života".

Vzhledem k tomu, že Muzeum družstevnictví a jeho knihovna jsou dokumentačním zázemím, dokladujícím nejen historický vývoj družstevní teorie a praxe u nás, ale prezentující družstevnictví jako nedílnou součást politických, kulturních, hospodářských a sociálních dějin českých zemí od roku 1847 do současnosti, rozhodlo představenstvo DA ČR o znovuotevření Muzea družstevnictví v nových prostorách v 1. patře své budovy v Praze 1, na Těšnově č. 5 a poskytlo potřebné materiální i technické prostředky na vybudování nové trvalé expozice. Slavnostní vernisáž nové muzejní expozice se konala v březnu 2003 a od této doby opět plně slouží veřejnosti.

V tomto roce si DA ČR a Muzeum družstevnictví společně připomínají výročí 170 let družstevnictví v Čechách a tuto tradici připomínáme nově zřízenými internetovými stránkami k výročí a také prezentací na sociální síti Facebook. Adresy přikládáme dole na konci textu. V listopadu 2017 se zde konala autogramiáda nové knihy české historičky doc. Evy Broklové, DrSc. o státníku první Československé republiky a podporovateli družstevního podnikání agrárníku Antonínu Švehlovi. Pracujeme nově na digitalizaci fotoarchivu a části knižního fondu. Příští rok rozšíří Muzeum družstevnictví své aktivity v Asociaci muzeí a galerií v České republice jako řádný člen a připojíme se do Centrální evidence sbírek muzejní povahy Ministerstva kultury a také rozšíříme muzejní expozici o vývoj po roce 1989.

Muzeum družstevnictví je otevřeno pro veřejnost celoročně od pondělí do pátku a rádi zde přivítáme všechny zájemce o historii i současnosti českých družstev. Návštěvu je z technických důvodů lépe předem domluvit na níže uvedených telefonních číslech, případně e-mailem.

Mgr. Pavel Černý
Muzeum družstevnictví
Těšnov 5, Praha 1
Tel. č.: 224 805 241 / 608 515 271
E-mail: cerny@dacr.cz
Web výročí: http://www.170let.cz/
Facebook výročí: https://www.facebook.com/170cooperative/

100 LET OD ZALOŽENÍ ČESKOSLOVENSKA A TRADICE DRUŽSTEVNICTVÍ

V letošním roce 2018 si společně připomínáme veliké výročí, a sice 100 let od založení Československa. Byl to stát, jehož zakladatelem byl budoucí prezident T. G. Masaryk a jeho druh a vůdce tzv. Mužů 28. října Antonín Švehla, agrárník a zemědělec. Obě osobnosti se zapsaly nejen jako tvůrci demokratického státu, ale také jako podporovatelé družstevní idey podnikání.

Založení svobodného státu Čechů a Slováků předcházelo několikaleté úsilí, jehož impulsem se stalo vypuknutí první světové války, tehdy nazvané Velká válka. Čeští politici byli dlouhodobě nespokojeni se stavem národních práv na autonomii, kdy Rakousko vyhovělo pouze Uhrům, ale Češi stejné právo již neobdrželi. Přitom země tzv. Předlitavska byly ekonomickou základnou habsburského mocnářství, ale aktivita českých představitelů a jejich tlak nebyl tak revoluční jako v Uhrách, kde došlo k Rakousko – Uherskému vyrovnání.

Situace, kdy Rakousko – Uhersko vstupuje do války, o které samozřejmě původně nemělo tušení, že to bude válka, která otřese základy evropského kontinentu a ukončí staré říše a vypukne revoluční požár v Rusko apod. První částí protirakouského odboje byl zahraniční odboj. Je to čas, kdy do exilu odjíždí nejprve tehdejší politik a zakladatel Realistů T. G. Masaryk již v prosinci 1914. Ze švýcarské Ženevy se potom přesouvá do Paříže a následně do Londýna, kde přijímá profesuru pro slovanské otázky. V exilu se k němu připojují Edvard Beneš a Milan Rastislav Štefánik. Ti společně v roce 1916 zakládají v Paříži Československou národní radu, která stojí v čele zahraničního odboje. Kudy se bude ubírat myšlení T. G. Masaryka a jeho spolupracovníků, již v květnu 1915 ukazuje memorandum Independent Bohemia, kde Masaryk slavnostně deklaruje vznik samostatného československého státu, tehdy ještě bez určení charakteru státu, zda-li monarchie či republika.

Masarykův plán získává výraznou podporu ze strany exilových organizací. Už v říjnu 1915 je podepsána tzv. Clevelandská dohoda a o tři roky později, v květnu 1918, tzv. Pittsburská dohoda. Oba dokumenty deklarují společný stát Čechů a Slováků a řeší také specifické postavení Slováků ve státě. Oba dokumenty TGM spolupodepisuje. Podobného významu se dočká i dohoda uzavřená mezi Čechy a Slováky v Rusku – tzv. Kyjevská dohoda ze srpna 1916. Zásadní vliv na uznání československého zahraničního odboje má zřízení československých legií ve Francii, Itálii, na Balkánu a v Rusku. Legie zde sehrají významnou roli i během ruské revoluce a celou budoucí tzv. První republiku bude vyzdvihováno na piedestal státu.

V posledních měsících před vznikem Československa soustřeďuje Masaryk svoji pozornost na USA. V červnu roku 1918 se setkává s americkým prezidentem Woodrow Wilsonem, seznamuje ho se situací ve střední Evropě a s československým programem. V září roku 1918 USA uznávají Československou národní radu v Paříži jako budoucí československou vládu (už předtím v červnu ji uznala Francie a Velká Británie). Dne 18. října v americkém tisku vychází prohlášení o československé nezávislosti známé jako Washingtonská deklarace, pod kterým jsou podepsáni T. G. Masaryk, Edvard Beneš a generál Milan Rastislav Štefánik.

Těsně před vznikem Československa je v americké Filadelfii dne 26. 10. 1918 založena tzv. Demokratická unie střední Evropy. Ta sdružuje představitele 12 malých evropských národů po vedením TGM. Tato unie má však jepičí život a do měsíce se rozpadá.

Mezitím události doma nabírají na tempu a intenzitě. Vůdce mužů 28. října Antonín Švehla byl zakladatelem Československého státu spolu se svými druhy z vedení Národního výboru. Národní výbor byl orgánem domácího protirakouského odboje. Tato pětice mužů se kromě Antonína Švehly skládala z Aloise Rašína, Jiřího Stříbrného, Vavro Šrobára a Františka Soukupa. Tito vedoucí představitelé Národního výboru vydali večer onen den 28. října 1918 první zákon, zákon o zřízení samostatného státu československého a poté bylo ještě zveřejněno provolání Národního výboru „Lide československý. Tvůj odvěký sen se stal skutkem…"

Muži října 1918 a jejich setkání 28. 10. 1918 v prostorách Obecního domu, kde zasedal Národní výbor a byl přijat první zákon o zřízení samostatného státu Čechů a Slováků. Pohled zleva doprava - stojící František Soukup, Jiří Stříbrný, Vavro Šrobár. Pohledu zleva doprava - sedící Alois Rašín a Antonín Švehla

Následující den 29. října jednal Národní výbor s českým místodržitelem Maxem Coudenhovem o převzetí moci. Výsledkem byl kompromis, když se Národní výbor přihlásil k prozatímnímu zřízení veřejné správy. Navečer se pražské vojenské velitelství pokusilo vyprovokovat s Národním výborem střetnutí. Téhož dne se němečtí poslanci usnesli vydělit ze severního pohraničí Čech provincii Německé Čechy (Deutschböhmen) a začlenit ji jako autonomní jednotku do příštího Německého Rakouska. Ve dnech 29. - 30. října se konstituovala československá státní moc v Brně, Plzni, Ostravě, Olomouci, Hradci Králové, Pardubicích a na dalších místech.

30. říjen byl závěrečným dnem pražského převratu. Rakouské vojenské velitelství kapitulovalo před Národním výborem, protože maďarští a rumunští vojáci odmítli bojovat. Téhož dne se v Turčianském Svätém Martinu sjelo 200 politických vůdců Slovenska, přijali Martinskou deklaraci, na jejímž základě se Slovensko připojilo k českým zemím, a ustanovili dvacetičlennou Slovenskou národní radu jako výkonný orgán v čele s předsedou Slovenské národní strany Matúšem Dulou. V Ženevě vyvrcholila jednání představitelů Národního výboru. Sudetoněmecký poslanec Rudolf Lodgmann von Auen jednal s Národním výborem, který chtěl získat německé politiky na vytvoření československého státu. Lodgmann však tuto spolupráci odmítl. Němečtí poslanci ze severovýchodu Čech, severu Moravy a Slezska v čele s R. Freisslerem vyhlásili zřízení provincie Sudetsko (Sudetenland) a její připojení k Rakousku.

Po vyhlášení samostatnosti Československa se konaly ve městech i v obcích oslavy, slavnostní průvody a bohoslužby. Lid jásal nad nabytou samostatností i nad koncem války. Při těchto oslavách docházelo k ničení státních symbolů Rakouska-Uherska, ale též k ničení věcí, které habsburskou monarchii byť jen připomínaly. 3. listopadu se vydal dav pod vedením Franty Sauera zničit historickou památku - mariánský sloup, který stál na Staroměstském náměstí v Praze jako připomínka na Švédské obléhání Prahy roku 1648.

3. listopadu zástupci německého obyvatelstva na jižní Moravě proklamovali ustanovení provincie Deutschsüdmähren a zástupci Němců v jižních Čechách vznik provincie Böhmerwaldgau, které měly být připojeny k Německému Rakousku.

4. listopadu 1918 byla ustanovena zatímní slovenská vláda, která úřadovala ve Skalici. Na Slovensko zároveň vstoupil první oddíl československého vojska. 13. listopadu vyhlásil Národní výbor Prozatímní ústavu, která přenášela moc na Národní shromáždění. Následujícího dne se konala první schůze Národního shromáždění, na níž byl československý stát prohlášen republikou a Tomáš Garrigue Masaryk byl zvolen prezidentem. Byla ustavena vláda v čele s Karlem Kramářem. Národní shromáždění dále vydalo zákon o zrušení šlechtických titulů a řádů a zákon o osmihodinové pracovní době.

9. listopadu 1918 Americká národní rada uherských Rusínů v Scrantonu souhlasila s plánem připojit Podkarpatskou Rus k Československu.

Tím bylo založení Československa završeno, čekalo ještě období pnutí zejména s obyvateli pohraničí, kde byla silná ně-

mecká národnostní menšina, nicméně se situaci podařilo vyřešit a bylo to také zásluhou Antonína Švehly, tehdy ministra vnitra.

Vznik samostatného Československého státu otevřel také pro české družstevnictví novou vývojovou etapu. Zejména období prvních let bylo velice příznivé a vyznačovalo se rychlým nárůstem různých typů družstev. Byla to doba, kdy rozvoj družstev byl přirozený, odpovídající potřebám a zájmům obyvatel měst a venkova, bez mocenských a politických zásahů, které se začaly postupně projevovat v následujícím období.

CZECH COOPERATOR

Vydává Družstevní Asociace ČR, Těšnov 5, 110 01 Praha 1.
Tel.: 00420 222 312 494, e-mail: coopas@dacr.cz,
www.dacr.cz. Případné příspěvky zasílejte prosím na adresu vydavatele.
Czech Cooperator je zapsán do evidence periodického tisku pod evidenčním číslem: **MK ČR E 12784**. Grafická úprava a tisk: simplesample s. r. o. **ISSN 1803-3423**.